

EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR: İSTATİSTİKSEL BİR ANALİZ

Fatih SAVAŞAN*

İbrahim DURSUN**

Özet

Yabancı sermaye akışı gelişmekte olan ülkelerin sermaye yetersizliği kısıtını aşmaları bakımından önemlidir. Bununla birlikte büyümenin sürdürülebilmesinde daha önemli olan doğrudan yabancı yatırımlar risk faktörünün düşük olduğu ülkelere yönelmektedirler. Göreceli olarak daha özgür ekonomik ortama sahip ülkeler yabancı doğrudan yatırımlar açısından riskin azaldığı ülkelerdir. Bu çalışmada doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik özgürlükler ilişkisi istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Çalışmada ekonomik özgürlük puanı yüksek olan ülkelerin, puanı az olan ülkelere göre ortalama olarak daha fazla doğrudan yabancı yatırım aldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik özgürlükler, doğrudan yabancı yatırımlar

Abstract

Foreign capital flow exhibits importance for the developing countries to overcome the capital deficiency constraint they suffer. However, foreign direct investments which are far more important for sustainable growth than portfolio investments channel themselves to the countries in which they would encounter lower risk. In this study, the relationship between economic freedom and foreign direct investments have been analyzed using ANOVA and t-statistics. It has been found that countries ranked higher with respect to economic freedom receive more foreign direct investment than those ranked lower.

Keywords: Economic freedom, foreign direct investment

Giriş

Ekonomik büyümenin sağlanabilmesi açısından yatırımların önemi açıktır. Yatırımlar ile ekonomik refah arasındaki ilişki net bir şekilde ortaya konmuştur. Ancak gelişmekte olan ülkelere yerli yatırımların sınırlı oluşu da bilinen bir gerçektir. Ülke içerisinde sermaye birikiminin

---

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

** Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

yetersizliği bu sınırı belirleyen temel etkidir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerini sürdürebilmeleri için yabancı yatırımlara olan bağımlılığını arttırmaktadır.

Çalışma doğrudan yatırımların ekonomik büyümeyi attırdığı teorik arka plana dayanmaktadır. Bu çalışmadaki temel önerme, daha fazla doğrudan yatırım için daha fazla ekonomik özgürlüğe gerek olduğudur. Bu önermeyi test etmek amacıyla ülkelerin ekonomik özgürlük puanları ile aldıkları doğrudan yabancı yatırım arasında pozitif bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Ardından, ülkeler ekonomik özgürlük puanı (EÖP) ortalamalarına göre gruplara ayrılmış ve gruplar arasında doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı test edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde ekonomik özgürlük kavramı ele alınmıştır. İkinci bölümde, ekonomik özgürlükler ile büyüme ve DYY ilişkisine dair teorik bir açılım getirilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde 101 ülkenin EÖP ve DYY verileri kullanılarak istatistiksel bir analiz yapılmıştır. Analiz önce, ülkeler gelir gruplarına göre ayrılarak yapılmış, ardından ise EÖP gruplarına göre tekrarlanmıştır. Son bölümde ise sonuç ve değerlendirme yer almaktadır.

I. Ekonomik Özgürlükler

1.1. Ekonomik Özgürlük Kavramı

Ekonomik özgürlük kavramı tercih özgürlüğü, gönüllü mübadele, rekabet özgürlüğü ile kişilerin ve mülkiyetin korunması (Gwartney ve Lawson, 2003: 406); üretim, dağıtım ve tüketimde devletin herhangi bir baskısının veya sınırlamasının olmaması anlamına gelmektedir (Beach ve Miles, 2006: 56).

Ekonomik özgürlüklerin içeriği ile ilgili olarak bir uzlaşma sağlanmış durumdadır. Buna göre ekonomik özgürlüklerin temel bileşenleri (Gwartney ve Lawson, 2005: 5):

- Kolektif tercihten ziyade bireysel tercih
- Siyasal karar mekanizmasından ziyade piyasalar tarafından koordine edilen gönüllü mübadele

- Piyasalara giriş ve rekabet özgürlüğü ve
- Bireyleri ve mülkiyetlerini diğerlerinin baskısından korumaktır.

Tüm bunlar bireylere mal ve hizmetler açısından neyi ve nasıl üreteceklerini, ürettiklerini kimlere satacaklarını belirleme imkanı vermekte ve mülkiyetleri altındakilerin güvence altında olmasını sağlamaktadır.

1.2. Ekonomik Özgürlük Kriterleri

1990'lı yılların ortalarından bu yana yapılan çalışmalarla ekonomik özgürlük kriterleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu kriterlere dayanılarak hazırlanan indekslerde ülkeler, sahip oldukları ekonomik özgürlük düzeyleri bakımından sıralanmaktadır.

Heritage Foundation, Fraser Institute ve Freedom House ekonomik özgürlüklere ilişkin indeks üreten kuruluşlardır. Bunlardan Heritage Foundation, ekonomik özgürlükler indeksini 1995'den bu yana yıllık olarak yayınlamaktadır. İndekste ülkelerin ticaret politikası, kayıt dışı faaliyetler, para politikası ve regülasyonlar gibi elli kadar kriter kullanılarak ülkenin ekonomik özgürlük puanı belirlenmektedir (Beach ve Miles, 2006: 56; Heritage Foundation). Bu kriterler üzerinden ülkelere 1 ile 5 arasında değişen puanlar verilmektedir. 1'den 5'e gidildikçe ülkenin ekonomik özgürlük düzeyi düşmektedir. Ülkeler kriterlerden aldıkları puanlara göre dört ekonomik özgürlük kategorisinde toplanırlar. Buna göre 1,99 ve altında puan alan ülkeler "özgür", 2 ile 2,99 arasında puan alan ülkeler "genelde özgür", 3 ile 3,99 arasında puan alan ülkeler "genelde özgür değil" ve 4 ya da daha yüksek puan alan ülkeler ise "baskı altında" şeklinde sınıflandırılmaktadırlar.

2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Özgürlükler Ve Büyüme

Dünya genelinde yabancı sermaye yatırımları 1980-1984 yılları arasında yıllık ortalama 100 milyar dolardan az iken, bu rakam 1990-1998 yılları arasında 250 milyar dolara, 1999-2002 yılları arasında ise yaklaşık 980 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır (Özyıldız, 1998: 1; YASED). Özellikle son dönemde doğrudan yabancı yatırımlar yeni pazar

arayışı içinde gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir. Goldstein ve Razin (2005: 2) ve Alfaro vd. (2004: 90) doğrudan yabancı yatırımların toplam yabancı sermaye içindeki payının, gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere oranla daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

DYY'yi etkileyen faktörlerden birisi ev sahibi ülkenin piyasa büyüklüğüdür. Doğal olarak yabancı yatırımcılar geniş pazarları tercih edeceklerdir. Ancak devletin faaliyet alanı, büyüklüğü ve faaliyet türleri de belirleyicidir.

DYY akışı için minimal düzeyde sosyal kapasite gereklidir. Sosyal kapasite yeterli beşeri sermaye, ekonomik ve siyasi istikrar, piyasaların liberalizasyonu ve uygun altyapıdır (Bengoa ve Sanchez-Robles, 2003: 532). Bu ön şartları sağlayan ülkelere yönelik sermaye akışının diğerlerine kıyasla daha fazla olması muhtemeldir.

Bengoa ve Sanchez-Robles (2003) tarafından yapılan çalışmada ülkelerin ekonomik özgürlükler düzeyinin sermaye akışı üzerinde pozitif ve çok kesin bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Diğer şartlar sabit kaldığında, kurumsal yapısı daha sağlam ve daha az devlet müdahalesinin bulunduğu ülkeler yatırımcılara daha cazip gelmektedir.

Diğer yandan ekonomik yapılanmalarını piyasa temeline dayandıran ya da bu çaba içerisinde bulunan ülkelerde aksi yönde kilere oranla ekonomik büyümenin daha sağlıklı ve daha yüksek oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumun birçok nedeni olabilir. Ancak bunların başında, bu ülkelerde rekabet ortamının bulunması, girişimcilik ruhunun gelişmiş olması ve yatırım ortamının uygunluğu gelmektedir (Gwartney ve Lawson, 2004: 28-29).

Gelişmekte olan ülkeler, büyüme için gerekli kaynakların yetersizliği sorununu aşmak amacıyla doğrudan yabancı yatırımları kendilerine yönlendirebilmek için büyük çaba göstermektedirler. Bu durum bazen milli politikalar ile uluslararası yatırımları çekecek politikalar arasında çatışmalara yol açmaktadır. Ekonomik özgürlükler doğrudan yabancı yatırımlar için gerekli olmalarına rağmen ekonominin bazı sektörleri için potansiyel tehdit olarak görülür. Bu gruplar küresel rekabetin artmasını bir tehdit olarak algırlar ve bu yüzden bu konudaki engellerin korunması için hükümete baskı yaparlar. Bu grupların başarısı oy bloğuna ve lobi gücüne bağlıdır. Bununla birlikte, küreselleşme sürecinde

çok uluslu şirketler yatırımlarını yönlendirdikleri ülkelerin yönetimlerine açık ekonomi konusunda baskı uygulamakta; uluslararası ticareti kolaylaştırmak için ekonomik özgürlüklerin artırılması için uğraşmaktadırlar (Akhter, 2004: 286). Böylece hükümetler mevcut engelleri yürürlükte tutmak ve ekonomik özgürlükleri arttırmak arasında kalırlar.¹

Solow'un geliştirdiği neo-klasik büyüme modelinde DYY dikkate alınmamıştır. Yeni büyüme teorilerinde ise DYY'nin yalnızca kişi başına hasıla düzeyini değil aynı zamanda büyüme oranını da etkilediğini kabul edilmektedir (Bengoa ve Sanchez-Robles, 2003: 531). Literatürde, DYY'nin ülke ekonomisinin modernizasyonunda önemli bir rol üstlenerek uzun dönemli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme imkanı sağladığı tartışılmıştır (Kohpaiboon, 2006:541; Alfaro, 2004: 90). Gerek panel veri gerekse zaman serileri kullanılarak yapılan çalışmalarda² doğrudan yabancı yatırımlar ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümeleri arasında pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki; bazı çalışmalarda yabancı yatırımların beşeri sermayenin gelişmişliği (Borenzstein vd., 1998), ev sahibi ülkenin mali piyasalarının gelişmişliği (Alfaro vd., 2004) gibi belirli koşullar altında büyüme etkisi doğurabileceği ifade edilmektedir.

Ekonomik büyüme ile ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkiyi test eden bazı çalışmalarda bu iki değişken arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (De Haan ve Sturm, 2000).

Özetle, literatürde ekonomik büyüme ile ekonomik özgürlükler ve DYY arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise ekonomik özgürlüklerle DYY arasındaki ilişkinin varlığı tartışılmıştır.

3. Metodoloji ve Bulgular

3.1. Metodoloji

Bu çalışmada ülkelerin ekonomik özgürlükler puanı ile çektikleri doğrudan yabancı yatırım arasında bir ilişkinin var olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla Heritage Foundation tarafından ülkelere verilen ekonomik özgürlükler puanları (EÖP) ve Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergelerinden alınan doğrudan yabancı yatırım (DYY) verileri kullanılmıştır. Doğrudan yabancı yatırım rakamlarını kullanmak

yerine bu rakamların GSYİH'ye ve iç yatırımlara oranları tercih edilmiştir. Zira A ülkesi yerine B ülkesini seçen doğrudan yabancı sermaye sadece B ülkesinin sahip olduğu ekonomik özgürlük ortamını değil nüfus, iç ve dış pazar genişliği, ülkenin ekonomik performansı gibi kriterleri de göz önünde bulundurmaktadır. Diğer yandan DYY'nin ülke ekonomisindeki ağırlığı DYY düzeyi ile değil DYY'nin diğer büyüklüklere örneğin, GSYİH ve iç yatırımlara oranı ile ölçülebilir. A ve B ülkeleri aynı düzeyde DYY almış olsa bile eğer A ülkesinin GSYİH'si B ülkesinden fazla ise DYY'nin A ekonomisindeki ağırlığı daha az olacaktır. Bu yüzden doğrudan yabancı yatırımların GSYİH'ya oranı veya iç yatırımlara oranı ile ekonomik özgürlükler ilişkisi, doğrudan yabancı yatırımların düzeyi ile ekonomik özgürlükler ilişkisine göre daha aydınlatıcı ve anlamlı olacaktır.

İlk olarak, ülkeler Dünya Bankası sınıflandırması baz alınarak Alt, Alt-Orta, Üst-Orta, OECD Dışı Yüksek Gelir Grubu ve Yüksek Gelirli OECD Ülkeleri gruplarına ayrılmıştır. Ekonomik Özgürlükler puanının ve doğrudan yabancı yatırımların ortalamalarının ülke grupları arasında ve grupların kendi içlerinde yine ortalamaya göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermedikleri araştırılmıştır. Ardından, Heritage Foundation tarafından özgürlük puanlarına göre yapılan sınıflandırma ile aynı analiz tekrarlanmıştır.

3.2. Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar

3.2.1. Gelir Gruplarına Göre Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Dünya Bankası tasnifine göre yapılan ülke grupları arasında ekonomik özgürlük puanları açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

H1: Üst gelir grubunda yer alan ülkeler daha yüksek ekonomik özgürlük puanlarına sahiptirler.

Bu amaçla yapılan tek yönlü varyans analizi (veya tek-yönlü ANOVA) ile ilgili sonuçlar tablo 1'de özetlenmiştir. Tabloya göre, ülkelerin ekonomik özgürlük ortalamaları alt gelir grubundan üst gelir gruplarına gittikçe artmaktadır. Ülke grupları arasında alt gelir grubundan üst gelir grubuna doğru gözlemlenen negatif farklar, yüzde 5 ve yüzde 1

seviyelerde istatistiksel olarak anlamlıdır. Sadece, yüksek gelir grubunda yer alan OECD dışı ülkeler ile OECD ülkeleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum her iki grupta yer alan ülkelerin (petrol zengini Arap Ülkeleri hariç) ekonomik özgürlük puanlarının yüksek ve birbirine yakın olmasının bir sonucu olabilir.

Tablo 1. Ekonomik Özgürlükler Puanlarının Ülke Gruplarına Göre Farklılıklarının Testi (Tek Yönlü ANOVA-Tamhane Testi- Sonuçları)

Ülke Grupları	Alt Gelir	Alt-Orta	Üst-Orta	Yüksek (OECD Dışı)	Yüksek (OECD)
EÖP Ortalamaları	1,4642	1,7471	2,0472	2,6155	2,8193
Alt Gelir	-				
Alt-Orta	*	-			
Üst-Orta	**	**	-		
Yüksek (OECD Dışı)	**	**	**	-	
Yüksek (OECD)	**	**	**	AD	-

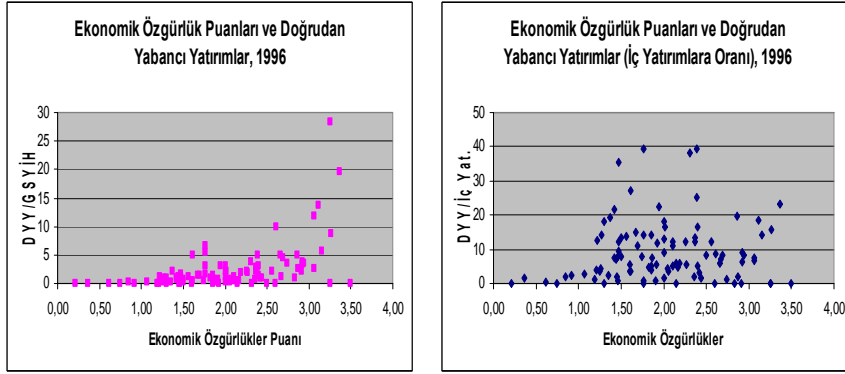
** ve *, gruplar arasında ortalama farkının, sırasıyla, yüzde 1 ve yüzde 5 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir. AD, “anlamlı değil” ifadesi için kısaltmadır. Tablodaki veriler ek tablo 1’in ilk bölümünün özetidir.

Kısaca, ortalama gelirin daha düşük olduğu ülkeler daha düşük ekonomik özgürlük puanlarına sahiptirler. Ekonomik özgürlük puanı ortalaması alt gelir grubu için 1,46 iken Yüksek Gelirli OECD Grubu için 2,82’ye çıkmaktadır.

Ekonomik özgürlükler ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkinin varlığı araştırılırken Dünya Bankası gelir düzeyi sınıflandırması kullanılarak şu iki yöntem izlenmiştir. *İlk olarak*, ekonomik özgürlükler ile DYY arasında korelasyon katsayısı hesaplanmış ve istatistiksel anlamlılık açısından test edilmiştir. *İkinci olarak*, ülke grupları arasında aldıkları doğrudan yabancı yatırımlar bakımından ortalama cinsinden istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile irdelenmiştir. Böylelikle, ülke grupları arasında gözlemlenen anlamlı EÖP ortalama farklarının DYY için de gözlenip gözlenmediği araştırılmıştır.

H2: Ekonomik özgürlükler ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında pozitif bir ilişki vardır.

Aşağıdaki serpme grafiklerin her ikisinde de iki değişken arasında pozitif bir ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. Ancak ekonomik özgürlükler ile DYY'nin GSYİH'ye oranının ele alındığı birinci grafikte dağılıma, EÖP ile DYY'nin iç yatırımlara oranının kullanıldığı ikinci grafiğe göre daha azdır. Bu EÖP ve DYY/GSYİH arasında daha güçlü bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir.

Şekil 1. Ekonomik Özgürlük Puanları ve Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Serpme Diyagram

Bu görsel değerlendirme tablo 2’de sergilenen korelasyon katsayıları ile teyit edilmektedir. Buna göre, 1996 ekonomik özgürlük puanları ile DYY/GSYİH oranı arasında 0,54 olan katsayı, EÖP ile DYY/İç Yatırımlar oranı arasında 0,17’ye düşmektedir. Anlamlılık seviyesi ise yüzde 1’den yüzde 10’a düşmektedir.

EÖP ile DYY/GSYİH arasındaki ilişki diğer yıllar için de geçerlidir. EÖP ile DYY/İç Yatırımlar arasında göreceli olarak zayıf pozitif ilişki 1997 yılında anlamlılığını yitirmekte; 1998 yılında ise hem katsayı hem de katsayının anlamlılık seviyesi artmaktadır: Katsayı 0,34’e, anlamlılık seviyesi ise yüzde 1’e yükselmektedir.

Tablo 2. DYY ve Ekonomik Özgürlükler Arasındaki Korelasyon Katsayıları (1996-1998)

	DYY/GSYİH ve EÖP	Anlamlılık Seviyesi	DYY/İç Yat. ve EÖP	Anlamlılık Seviyesi
1996	0,538**	0,000	0,171*	0,098
1997	0,573**	0,000	0,116	0,266
1998	0,529**	0,000	0,341**	0,003

* ve **, ilişkinin sırasıyla %10 ve %1 seviyelerde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Ülkelerin aldıkları DYY ekonomik özgürlük düzeyleri yanında büyüme oranlarından da etkilenebilmektedir. Bu nedenle ülkelerin büyüme oranları kontrol altında tutularak EÖP ile DYY arasında kısmi korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Katsayıların çok küçük değişmeler gösterdiği, anlamlılık seviyelerinin ise aynı kaldığı görülmüştür.

İzleyen sayfalarda ülke gruplarının aldıkları doğrudan yabancı yatırımlar arasında farklılık olup olmadığı tek yönlü ANOVA testi ile irdelenmiştir.

H3: Üst gelir grubunda yer alan ülkeler daha fazla doğrudan yabancı yatırım almaktadırlar.

Tablo 3'te dikkati çeken ilk nokta alt-gelir grubunun aldığı doğrudan yabancı yatırımların GSYİH'ye oranının yüzde 0,57 gibi çok düşük bir oranda seyretmesidir. Oran ortalaması artarak devam etmekte, yüksek gelir grubuna gelindiğinde ise yaklaşık yüzde 6,5'lere sıçramaktadır.

Tablo 3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar / GSYİH Oranlarının Ülke Gruplarına Göre Farklılıklarının Testi (Tek Yönlü ANOVA-Tamhane Testi- Sonuçları)

Ülke Grupları	Alt Gelir	Alt-Orta	Üst-Orta	Yüksek (OECD Dışı)	Yüksek (OECD)
DYY/GSYİH Ortalamaları	0,57	1,45	2,62	6,58	6,18
Alt Gelir	-				
Alt-Orta Gelir	***	-			
Üst-Orta Gelir	***	***	-		
Yüksek Gelir (OECD Dışı)	**	*	AD	-	
Yüksek Gelir (OECD)	***	***	***	AD	-

*, ** ve ***, gruplar arasındaki ortalama farkının sırasıyla yüzde 10, yüzde 5 ve yüzde 1 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir; AD, “anlamlı değil” ifadesi için kısaltmadır. Tablodaki veriler ek tablo 1’in üçüncü bölümünün özetidir.

Ortalamalar arasında yüksek gelir grupları lehine oluşan fark istatistiksel olarak genelde anlamlıdır. Sadece OECD Dışı Yüksek Gelir Grubu ile Üst-Orta ve OECD Üyesi Yüksek Gelir Grubu arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 4’te ülke gruplarının aldıkları doğrudan yabancı yatırımların iç yatırımlara oranı kullanılarak yabancı yatırımlar açısından gruplar arasında farklılık olup olmadığı irdelenmektedir. Burada ise, oranın alt gruptan (yaklaşık yüzde 8) üst-orta gruba doğru arttığı (yüzde 16), yüksek gelir gruplarında ise yeniden azaldığı görülmektedir. Yani, Yüksek Gelir Grubu’ndaki ülkelerin aldıkları yabancı yatırımlar düzey olarak yüksek ise de iç yatırımlara oran olarak yüksek değildir. Bu belki de yüksek gelir grubu ülkelerinin yabancı sermayeye daha az gereksinme duyduklarının ve belli ölçüde de yatırımlara uygunluklarının bir işareti olarak alınabilir.

Tablo 4. Doğrudan Yabancı Yatırımlar/İç Yatırımlar Oranlarının Ülke Gruplarına Göre Farklılıklarının Testi (Tek Yönlü ANOVA-Tamhane Testi- Sonuçları)

Ülke Grupları	Alt	Alt-Orta	Üst-Orta	Yüksek (OECD Dışı)	Yüksek (OECD)
DYY/İç Yatırımlar Ortalamaları	7,86	11,55	16,23	9,62	8,52
Alt Gelir	-				
Alt-Orta Gelir	AD	-			
Üst-Orta Gelir	**	AD	-		
Yüksek Gelir (OECD Dışı)	AD	AD	AD	-	
Yüksek Gelir (OECD)	AD	AD	**	AD	-

** , gruplar arasında ortalama farkının yüzde 1 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir. AD, “anlamlı değil” ifadesi için kısaltmadır. Tablodaki veriler ek tablo 1’in ikinci bölümünün özetidir.

Ancak, sadece üst-orta gelir grubu ile alt gelir ve OECD ülkeleri ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır. Tablo 3 ve 4 arasındaki bu farklılık, DYY’nin iç yatırımlara göre değil belki iç yatırımlar yanında diğer değişkenlere göre de yapıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. GSYİH, özel sektör tüketim ve yatırım harcamaları, devlet tüketim ve yatırım harcamaları ve ihracat-ithalat farkı kalemlerinden oluşmaktadır. Buna göre, DYY’ler ülke iç pazarının genişliğinden de etkilenmektedir.

3.2.2. Ekonomik Özgürlük Puanlarına Göre Ülkelerin Sınıflandırılması ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Yukarıda gelir büyüklüklerine göre Dünya Bankası ülke kategorileri arasında doğrudan yabancı yatırımlar açısından farklılık olup olmadığı irdelenmişti. Bu bölümde ise ülkeler ekonomik özgürlük puanlarına göre sınıflandırılmışlardır. Grupların, aldıkları doğrudan yabancı yatırım açısından farklılık sergileyip sergilemedikleri tek yönlü ANOVA ve t-testi ile araştırılmıştır.

Heritage Foundation indeksinde ülkelerin ekonomik özgürlük düzeyi sifıra gidildikçe artmaktadır. Bu çalışmada ise ekonomik özgürlük puanları 5 en özgür ve 0 en az özgür olacak şekilde yeniden hesaplanmıştır. Böylece veriler, “ülkenin özgürlük puanı arttıkça doğrudan yabancı yatırımlar artar” önermesine uyumlu hale getirilmiştir. Bu düzenlemenin ardından örneğin, ekonomik özgürlük puanı 3 üzeri olan ülkeler “özgür” kategorisinde, puanı 1’in altında ülkeler ise “baskı altında” kategorisinde yer almaktadır.

Tablo 5. Ekonomik Özgürlük Puanlarının Özgürlük Gruplarına Göre Farklılıklarının Analizi (Tek Yönlü ANOVA-Tamhane Testi- Sonuçları)

Ülke Grupları	Baskı Altında	Genelde Özgür Değil	Genelde Özgür	Özgür
Baskı Altında	-			
Genelde Özgür Değil	***	-		
Genelde Özgür	***	***	-	
Özgür	***	***	***	-

***, ülke gruplarının özgürlük puanı ortalamaları arasında farkın yüzde 1 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir. Ek Tablo 2’den özet olarak alınmıştır.

Tablo 5’ten izlenebileceği gibi dört grup ülkenin EÖP ortalamaları arasında fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ekonomik özgürlük puanları bakımından oluşan bu farklılığın doğrudan yabancı yatırımlar bakımından da gözlenip gözlenmediğini araştırmak amacıyla ANOVA ve t-testleri kullanılmıştır.

H4: Ekonomik özgürlük puanı yüksek olan ülkeler daha fazla doğrudan yabancı yatırım almaktadırlar.

Dört ülke grubundan “baskı altında” kategorisinden “özgür” kategorisine doğru gittikçe DYY/GSYİH ortalamaları artmaktadır. Tablo 6’dan izlenebileceği gibi, daha özgür ülkeler lehine oluşan farklar istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre ekonomik olarak daha özgür olan ülkeler ortalama olarak daha fazla yabancı yatırım almaktadırlar.

Tablo 6. Doğrudan yabancı yatırımların Özgürlük Gruplarına Göre Farklılıklarının Analizi (Tek Yönlü ANOVA-Tamhane Testi- Sonuçları)

Ülke Grupları	Baskı Altında	Genelde Özgür Değil	Genelde Özgür	Özgür
Baskı Altında	-			
Genelde Özgür Değil	***	-		
Genelde Özgür	***	***	-	
Özgür	***	***	***	-

***, ülke gruplarının özgürlük puanı ortalamaları arasında farkın yüzde 1 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir. Ek Tablo 2’den özet olarak alınmıştır.

Aynı test DYY/İç Yatırımlar için tekrarlandığında elde edilen sonuçlar Tablo 7’de özetlenmiştir. Burada ise sadece “baskı altında” kategorisi ile diğer kategoriler arasında oluşan farklar anlamlıdır.

Tablo 7. Doğrudan Yabancı Yatırımların Özgürlük Gruplarına Göre Farklılıklarının Analizi (Tek Yönlü ANOVA-Tamhane Testi- Sonuçları)

Ülke Grupları	Baskı Altında	Genelde Özgür Değil	Genelde Özgür	Özgür
Baskı Altında	-			
Genelde Özgür Değil	***	-		
Genelde Özgür	***	AD	-	
Özgür	***	AD	AD	-

***, ülke gruplarının özgürlük puanı ortalamaları arasında farkın yüzde 1 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir. AD ise fark istatistiksel olarak “anlamlı değil” anlamındadır.

Ekonomik özgürlüklerin yabancı yatırımlar açısından fark oluşturup oluşturmadıkları bir de yeni gruplamalar yapılarak irdelenmiştir. Bu amaçla önce örnekte bulunan 101 ülke, ekonomik özgürlük puanı ortalamasına (yaklaşık 2,06) göre ikiye ayrılmışlardır: ekonomik özgürlük puanı genel ortalamasının altında olan ülkeler ve üstünde olan ülkeler. Tablo 8’de görüldüğü üzere, bu ortalamasının üstünde olan ülkeler GSYİH’lerinin yüzde 4,65’i kadar doğrudan yabancı yatırım almaktadırlar. Bu oran, EÖP ortalamasının altında kalan ülkeler için ise yüzde 1,38’dir. EÖP ortalamasının üzerinde olan ülkeler lehine olan bu fark yüzde 1 seviyede anlamlıdır. İki grubun aldıkları DYY’lerin iç

yatırımlara oranı ise sırasıyla, 12,81 ve 10,49 olarak gerçekleşmektedir. EÖP ortalaması üzerindeki ülkeler lehine olan bu fark, ancak yüzde 10 seviyede anlamlıdır.

Tablo 8. Ekonomik Özgürlük Ortalamasının Altında ve Üstünde Kalan Ülkelerin Doğrudan Yabancı Yatırım Ortalamalarının Karşılaştırılması (Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları)

EÖP Ortalaması=2,0559		Ortalama	Standart Hata	İki Grup Ort. Farkı (Standart Hata)	t	Anlamlılık Seviyesi
DYY/GSYİH	EÖP Ortalaması Üstündeki Ülkeler İçin Ortalama	4,65	0,48	3,27 (0,49)	6,59	0,000
	EÖP Ortalaması Altındaki Ülkeler İçin Ortalama	1,38	0,13			
DYY/ İç Yatırım	EÖP Ortalaması Üstündeki Ülkeler İçin Ortalama	12,81	1,07	2,96 (1,37)	1,69	0,092
	EÖP Ortalaması Altındaki Ülkeler İçin Ortalama	10,49	0,86			

Yukarıdaki rakamlar, ekonomik özgürlük puanı ortalamasının üzerinde olan ülkelerin ortalama olarak daha yüksek yabancı yatırım çektiklerini göstermektedir. Fakat yabancı yatırımların yönlendikleri ülkelerin ekonomik gelişmişliği, iç pazar genişliği, dış pazarlara yakınlığı ve kurumsal altyapı gibi ölçütler kullanmaları olasıdır. Bu nedenle, bütün bu faktörler için yaklaşık bir gösterge olan gelişmişlik düzeyini dikkate alarak EÖP ve DYY ilişkisi araştırılmak istenmiş, bu amaçla Dünya Bankası sınıflandırmasına göre yukarıdaki yöntem tekrarlanmıştır. Yani alt, alt-orta, üst-orta, yüksek gelir gruplarının EÖP ortalamaları kendi içlerinde alınmış ve her gruba ait ülkeler grup içinde ortalamasının altında

ve üstünde olanlar olarak yeniden sınıflandırılmışlardır. Bu yeni sınıflandırmaya göre, DYY/GSYİH ve DYY/İç Yatırım oranları arasında ortalamalar cinsinden anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo 9’da beş ülke grubunun EÖP ortalamaları ve bu ortalamaların altında ve üstünde yer alan ülkelerin aldıkları DYY farklarının anlamlı olup olmadıklarını görmek amacıyla yapılan t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 9. Ülke Gruplarına Göre Ekonomik Özgürlük Puanı Ortalamasına İle Doğrudan Yabancı Yatırımların Karşılaştırılması (Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları)

Değişken	Ekonomik Özgürlük Puan Ortalamalarına Göre Ülke Gruplar	Ortalama	Standart Hata	İki Grup Ort. Farkı (Standart Hatası)	t	Anlamlılık Seviyesi
Alt Gelir Grubu EÖP Ortalaması = 1,6642 (0,608-std. sapma)						
DYY/İç Yat.	Ort. Üstü	9,47	1,43	3,4 (2,13)	1,60	0,12
	Ort. Altı	6,07	1,58			
DYY/GSYİH	Ort. Üstü	0,62	0,11	0,13 (0,19)	0,671	0,51
	Ort. Altı	0,49	0,16			
Alt-Orta Gelir Grubu EÖP Ortalaması = 1,7471 (0,48- std. sapma)						
DYY/İç Yat.	Ort. Üstü	13,36	1,69	4,35 (2,37)	1,83	0,07
	Ort. Altı	9,01	1,49			
DYY/GSYİH	Ort. Üstü	1,89	0,22	1,13 (0,25)	4,45	0,00
	Ort. Altı	0,76	0,12			
Üst-Orta Gelir Grubu EÖP Ortalaması = 2,0472 (0,39- std. sapma)						
DYY/İç Yat.	Ort. Üstü	17,56	2,27	2,6 (3,21)	0,807	0,42
	Ort. Altı	14,96	2,28			
DYY/GSYİH	Ort. Üstü	3	0,41	0,77 (0,54)	1,42	0,16
	Ort. Altı	2,23	0,35			
OECD Dışı Yüksek Gelir Grubu EÖP Ortalaması = 2,6155 (0,63- std. sapma)						
DYY/İç Yat.	Ort. Üstü	25,05	0,93	20,06 (1,34)	14,98	0,00
	Ort. Altı	4,99	0,96			
DYY/GSYİH	Ort. Üstü	12,46	2,82	10,3 (2,87)	3,58	0,00
	Ort. Altı	2,16	0,53			
Yüksek Gelir (OECD) Grubu EÖP Ortalaması = 2,82 (0,28- std. sapma)						
DYY/İç Yat.	Ort. Üstü	10,57	1,33	4,88 (1,53)	3,19	0,01
	Ort. Altı	5,69	0,76			
DYY/GSYİH	Ort. Üstü	7,74	1,22	3,9 (1,34)	2,90	0,00
	Ort. Altı	3,84	0,55			

Buna göre alt gelir grubu ülkelerinin ekonomik özgürlük ortalaması 1,66'dır ve bu ortalamanın üstünde olan alt gelir grubu ülkelerinin aldıkları DYY (iç yatırımlara ve GSYİH'lara oran olarak) sırasıyla 9,47 ve 0,62'dir. Ortalama altında kalan ülkeler için ise ortalamalar sırasıyla 6 ve 0,49'dur. Tablodan açıkça görülmektedir ki her ülke grubu için EÖP ortalamasının üstünde olan ülkeler doğrudan yabancı yatırımları ortalamanın altında kalan ülkelere göre daha fazla çekmektedir. Farklar ise alt gelir (GSYİH'ya oran olarak) ile üst-orta gelir grubu dışındakiler için istatistiksel olarak anlamlıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, ekonomik özgürlük puanı yüksek olan ülkelerin ortalama olarak doğrudan yabancı yatırımları daha çok çektikleri hipotezi irdelenmiştir. Bu amaçla ülkeler Dünya Bankası ve Heritage Foundation sınıflandırmaları baz alınarak gruplandırılmıştır. Bu ülke grupları arasında ve grupların kendi içinde DYY açısından farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ve t-testi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular maddeler halinde özetlenerek aşağıda sunulmuştur:

- 1) Alt gelir gruplarından üst gelir gruplarına doğru EÖP ortalaması artmaktadır.
- 2) EÖP ile DYY (iç yatırımlara ve GSYİH'ya oranlar olarak) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.
- 3) Ülke grupları arasında DYY/GSYİH ortalamaları arasında yüksek gelir grupları lehine oluşan fark, OECD Dışı Yüksek Gelir Grubu ile OECD üyesi Yüksek Gelir Grubu hariç, istatistiksel olarak anlamlıdır. Ne var ki, EÖP ile DYY/İç Yatırımlar oranı kullanıldığında sadece Üst-Orta ile Alt ve OECD ülkeleri arasındaki farklar anlamlıdır. Bu durum, DYY kararlarında ülke içi yatırım düzeyinden çok ülkenin gelir seviyesi dikkate alındığını göstermektedir.
- 4) Heritage Foundation tarafından yapılan özgürlük gruplaması esas alınarak gruplar arasındaki DYY/GSYİH farkları incelendiğinde daha özgür ülke grupları lehine oluşan farkların anlamlı olduğu görülmektedir.

- 5) EÖP'si, genel ortalamanın altında olan ve üstünde olan ülkeler şeklinde gruplandırma yapıldığında DYY'nin daha özgür ülkelerde yaklaşık yüzde 3 daha fazla olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.
- 6) Dünya Bankasının gelir kriterine göre yaptığı gruplandırma esas alınarak ülke grupları kendi içlerinde EÖP'si ortalamanın altında ve üstünde olarak ayrıldığında yine daha özgür ülkelerin daha çok DYY aldıkları tespit edilmiştir. Ortalamanın üstünde puana sahip olan ülkelerin altında puana sahip olan ülkelere göre ortalama olarak yüzde 3 ila yüzde 20 daha fazla DYY aldıkları tespit edilmiştir. Farkın Yüksek Gelir Grubu içinde daha da yükseldiği görülmektedir. Örneğin, OECD Dışı Yüksek Gelir Grubunda EÖP grup ortalamasının üzerinde olan ülkeler ortalama olarak yüzde 25 DYY (GSYİH'ya oran olarak) alırken, altında kalan ülkeler yaklaşık yüzde 5 yatırım almaktadırlar.

Veri kısıtı altında ve tek yönlü varyans analizi ve t-testi imkanları kullanılarak yapılan bu istatistiksel analiz nedensellik bağı kurmadan ekonomik özgürlükler ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

Akhter, S. H. (2004); "Is Globalization What It's Cracked up to Be? Economic Freedom, Corruption, and Human Development", **Journal of World Business**, Vol. 39, 283–295.

Alfaro, L. et al. (2004); "FDI and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets", **Journal of International Economics**, Vol. 64, 89-112.

Beach, W.W. and M.A. Miles (2006); "Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom, in M.A. Miles and the Other", **2006 Index of Economic Freedom**, Washington D.C.

Bengoa, M. and B. Sanchez-Robles (2003); "Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Growth: New Evidence from Latin America", **European Journal of Political Economy**, Vol. 19, 529–545.

Borensztein, E., De Gregorio, J. and Lee, J. (1998); “How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?” **Journal of International Economics**, Vol. 45, 115-135.

De Haan, J., Sturm, J.E. (2000); “On the Relationship between Economic Freedom and Economic Growth”, **European Journal of Political Economy**, Vol. 16, 215–241.

De Mello, L.R., Jr. (1999); “Foreign Direct Investment-led Growth: Evidence from Time Series and Panel Data”, **Oxford Economic Papers**, 51(1), 133–151.

Goldstein I. and A. Razin (2005); “An Information-Based Trade Off between Foreign Direct Investment and Foreign Portfolio Investment”, **Journal of International Economics**, Accepted Manuscript.

Gwartney, J. and R. Lawson (2003); “The Concept and Measurement of Economic Freedom”, **European Journal of Political Economy**, Vol. 19, 405-430.

Gwartney, J. and R. Lawson (2004); **Economic Freedom of the World 2004 Annual Report**, Canada.

Gwartney, J, R. Lawson and E. Gartzke (2005); **Economic Freedom of The World 2005 Annual Report**, Canada.

Heritage Foundation, **Index of Economic Freedom**, <http://www.heritage.org> (Ocak 2006).

Jackman, R. W. (1982); “Dependence of Foreign Investment and Economic Growth in the Third World”, **World Politics**, 34, 175–196.

Kohpaiboon, A. (2006); “Foreign Direct Investment and Technology Spillover: A Cross-Industry Analysis of Thai Manufacturing”, **World Development**, 34(3), 541–556.

Marwah, K., and Klein, L. R. (1998); “Economic Growth and Productivity Gains from Capital Inflow: Some Evidence for India”, **Journal of Quantitative Economics**, 14(1), 81–108.

Özyıldız, R. H. (1998); “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarında Karar Alma Prosedürü”, **Hazine Dergisi**, Temmuz 1998, Sayı 11.

Ramirez, M. D. (2000); “Foreign Direct Investment in Mexico: A Cointegration Analysis”, **Journal of Development Studies**, 37(1), 138–162.

Sun, H. (1998); “Macroeconomic Impact of Direct Foreign Investment in China: 1979–96”, **The World Economy**, 21(5), 675–694.

Teboul, R., and Mouslier, E. (2000); “Foreign Aid and Economic Growth: The Case of the Countries South of the Mediterranean”, **Applied Economics Letters**, 8(3), 187–190.

World Bank, 2000. **2000 World Development Indicators CD-ROM**.

YASED, İstatistikler, <http://www.yased.org.tr> (Ocak 2006)

Ek Tablo 1. Gelir Gruplarına Göre Değişkenlerin Tek Yönlü Varyans Analizi (Tamhane Testi[‡])

Değişken	Ülke Grupları	Aritmetik Ortalama Farkı	Std. Hata	Anlamlılık Seviyesi	% 95 Güven Aralığı		
					Alt Sınır	Üst Sınır	
Ekonomik Özgürlük Puanları	Alt Gelir Grubu	Alt-Orta	-0,283(*)	0,096	0,04	-0,556	-0,007
		Üst-Orta	-0,583(*)	0,092	0,00	-0,848	-0,318
		Yüksek (OECD Dışı)	-1,151(*)	0,141	0,00	-1,562	-0,741
		Yüksek (OECD)	-1,355(*)	0,089	0,00	-1,610	-1,099
	Alt-Orta Gelir Grubu	Alt	0,283(*)	0,096	0,04	0,007	0,559
		Üst-Orta	-0,300(*)	0,069	0,00	-0,497	-0,103
		Yüksek (OECD Dışı)	-0,869(*)	0,127	0,00	-1,244	-0,493
		Yüksek (OECD)	-1,0722(*)	0,064	0,00	-1,255	-0,889
	Üst-Orta Gelir Grubu	Alt	0,583(*)	0,092	0,00	0,318	0,848
		Alt-Orta	0,300(*)	0,070	0,00	0,103	0,497
		Yüksek (OECD Dışı)	-0,569(*)	0,124	0,00	-0,937	-0,120
		Yüksek (OECD)	-0,772(*)	0,059	0,00	-0,938	-0,607
	Yüksek (OECD Dışı)	Alt	1,151(*)	0,141	0,00	0,741	1,562
		Alt-Orta	0,868(*)	0,127	0,00	0,493	1,244
		Üst-Orta	0,568(*)	0,124	0,00	0,120	0,937
		Yüksek (OECD)	-0,204	0,121	0,66	-0,567	0,159
	Yüksek (OECD)	Alt	1,355(*)	0,089	0,00	1,010	1,610
		Alt-Orta	1,072(*)	0,064	0,00	0,889	1,256
		Üst-Orta	0,772(*)	0,058	0,00	0,607	0,938
		Yüksek (OECD Dışı)	0,204	0,121	0,66	-0,159	0,567
Doğrudan yabancı yatırımlar/İç Yatırımlar	Alt Gelir Grubu	Alt-Orta	-3,685	1,604	0,21	-8,248	0,878
		Üst-Orta	-8,366(*)	1,933	0,00	-13,879	-2,853
		Yüksek (OECD Dışı)	-1,757	2,773	1,00	-10,698	7,184

		Yüksek (OECD)	-0,655	1,414	1,00	-4,709	3,400
	Alt-Orta Gelir Grubu	Alt	3,685	1,604	0,21	-0,878	8,249
		Üst-Orta	-4,681	1,995	0,19	-10,359	0,995
		Yüksek (OECD Dışı)	1,928	2,817	1,00	-7,072	10,929
		Yüksek (OECD)	3,030	1,498	0,37	-1,242	7,303
	Üst-Orta Gelir Grubu	Alt	8,366(*)	1,933	0,00	2,853	13,879
		Alt-Orta	4,681	1,995	0,186	-0,996	10,359
		Yüksek (OECD Dışı)	6,609	3,016	0,328	-2,735	15,953
		Yüksek (OECD)	7,712(*)	1,845	0,001	2,433	12,991
	Yüksek Gelir (OECD Dışı)	Alt Gelir	1,757	2,773	1,000	-7,184	10,698
		Alt-Orta	-1,928	2,817	0,999	-10,928	7,0723
		Üst-Orta	-6,609	3,016	0,328	-15,953	2,735
		Yüksek (OECD)	1,102	2,713	1,000	-7,764	9,968
	Yüksek Gelir (OECD)	Alt	0,655	1,414	1,000	-3,400	4,709
		Alt-Orta	-3,030	1,498	0,371	-7,303	1,242
		Üst-Orta	-7,712(*)	1,845	0,001	-12,991	-2,433
		Yüksek (OECD Dışı)	-1,102	2,713	1,000	-9,968	7,765
Doğrudan yabancı yatırımlar/GSYİH	Alt Gelir Grubu	Alt-Orta	-0,879(*)	0,181	0,000	-1,395	-0,363
		Üst-Orta	-2,055(*)	0,289	0,000	-2,890	-1,220
		Yüksek (OECD Dışı)	-6,010(*)	1,661	0,017	-11,229	-0,792
		Yüksek (OECD)	-5,618(*)	0,810	0,000	-7,980	-3,256
	Alt-Orta Gelir Grubu	Alt	0,879(*)	0,181	0,000	0,363	1,394
		Üst-Orta	-1,176(*)	0,314	0,003	-2,076	-0,276
		Yüksek (OECD Dışı)	-5,132	1,666	0,057	-10,358	0,094
		Yüksek (OECD)	-4,739(*)	0,819	0,000	-7,124	-2,354

	Üst-Orta Gelir Grubu	Alt	2,055(*)	0,289	0,000	1,220	2,890
		Alt-Orta	1,176(*)	0,314	0,003	0,276	2,076
		Yüksek (OECD Dışı)	-3,956	1,681	0,250	-9,207	1,296
		Yüksek (OECD)	-3,563(*)	0,850	0,001	-6,025	-1,102
	Yüksek Gelir (OECD Dışı)	Alt	6,0105(*)	1,661	0,017	0,792	11,229
		Alt-Orta	5,132	1,666	0,057	-0,094	10,358
		Üst-Orta	3,956	1,681	0,250	-1,296	9,207
		Yüksek (OECD)	0,393	1,844	1,000	-5,178	5,963
Yüksek Gelir-OECD	Alt	5,618(*)	0,810	0,000	3,256	7,980	
	Alt-Orta	4,739(*)	0,819	0,000	2,354	7,124	
	Üst-Orta	3,563(*)	0,850	0,001	1,102	6,025	
	Yüksek (OECD Dışı)	-0,393	1,844	1,000	-5,963	5,178	
*, Aritmetik ortalama farkının yüzde 5 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir.							

Ek Tablo 2. Özgürlüklere Göre Değişkenlerin Tek Yönlü Varyans Analizi (Tamhane Testi[†])

Değişken	Özgürlük Puanlarına Göre Sınıflandırma		Aritmetik Ort. Farkı	Std. Hata	Anlamlılık Seviyesi	95% Güven Aralığı		
						Alt Limit	Üst Limit	
Ekonomik Özgürlük Puanları	Baskı Altında	Genelde Özgür Değil	-0,945(*)	0,071	0,000	-1,153	-0,737	
		Genelde Özgür	-1,783(*)	0,072	0,000	-1,993	-1,573	
		Özgür	-2,563(*)	0,073	0,000	-2,775	-2,351	
	Genelde Özgür Değil	Baskı Altında	0,945(*)	0,071	0,000	0,737	1,153	
		Genelde Özgür	-0,838(*)	0,033	0,000	-0,926	-0,750	
		Özgür	-1,618(*)	0,036	0,000	-1,715	-1,521	
	Genelde Özgür	Baskı Altında	1,783(*)	0,072	0,000	1,573	1,993	
		Genelde Özgür Değil	0,838(*)	0,033	0,000	0,750	0,926	
		Özgür	-0,780(*)	0,038	0,000	-0,882	-0,678	
	Özgür	Baskı Altında	2,563(*)	0,073	0,000	2,351	2,775	
		Genelde Özgür Değil	1,618(*)	0,036	0,000	1,521	1,715	
		Genelde Özgür	0,780(*)	0,038	0,000	0,678	0,882	
	Doğrudan yabancı yatırım/GSYİH	Baskı Altında	Genelde Özgür Değil	-1,308(*)	0,130	0,000	-1,657	-0,959
			Genelde Özgür	-3,306(*)	0,378	0,000	-4,317	-2,294
			Özgür	-9,409(*)	1,411	0,000	-13,452	-5,366
Genelde Özgür Değil		Baskı Altında	1,308(*)	0,130	0,000	0,959	1,657	
		Genelde Özgür	-1,997(*)	0,398	0,000	-3,060	-0,935	
		Özgür	-8,101(*)	1,416	0,000	-12,154	-4,047	
Genelde		Baskı	3,306(*)	0,378	0,000	2,294	4,317	

	Özgür	Altında					
		Genelde Özgür Değil	1,997(*)	0,398	0,000	0,935	3,060
		Özgür	-6,103(*)	1,460	0,002	-10,241	-1,965
	Özgür	Baskı Altında	9,409(*)	1,411	0,000	5,366	13,452
		Genelde Özgür Değil	8,101(*)	1,416	0,000	4,047	12,154
		Genelde Özgür	6,103(*)	1,460	0,002	1,965	10,241

Ek Tablo 2 (Devamı). Özgürlüklere Göre Değişkenlerin Tek Yönlü Varyans Analizi (Tamhane Testi[‡])

Doğrudan yabancı yatırımlar/İç Yatırımlar	Baskı Altında	Genelde Özgür Değil	-9,582(*)	0,975	0,000	-12,187	-6,978
		Genelde Özgür	-11,799(*)	1,253	0,000	-15,149	-8,450
		Özgür	-11,724(*)	2,042	0,000	-17,786	-5,662
	Genelde Özgür Değil	Baskı Altında	9,582(*)	0,975	0,000	6,978	12,187
		Genelde Özgür	-2,217	1,484	0,586	-6,160	1,726
		Özgür	-2,141	2,192	0,916	-8,452	4,170
	Genelde Özgür	Baskı Altında	11,799(*)	1,253	0,000	8,450	15,149
		Genelde Özgür Değil	2,217	1,484	0,586	-1,726	6,160
		Özgür	0,076	2,329	1,000	-6,503	6,654
	Özgür	Baskı Altında	11,724(*)	2,042	0,000	5,662	17,786
		Genelde Özgür Değil	2,141	2,192	0,916	-4,170	8,452
		Genelde Özgür	-0,076	2,329	1,001	-6,654	6,503

* , Aritmetik ortalama farkının yüzde 5 seviyede anlamlı olduğunu göstermektedir.

[‡] Levene varyans eşitliği testinde, varyansların eşitliği hipotezi yüzde 1 seviyede reddedilmiştir.

Bu nedenle gruplar arasında ortalama farkı Tamhane testi sonuçlarına göre yorumlanmıştır.

NOTLAR

¹ Burada ekonomik özgürlüklerin dış ve iç piyasa boyutlarının aynı anda gelişmeme olasılığını not olarak düşmek gerekir. Bir ülke politikalarını ekonomik olarak dışa açık olacak, ancak iç piyasalarda vergiler veya teşvikler yoluyla özgürlük kısıtlayacak şekilde düzenleyebilir.

² Bu çalışmalardan bazıları için bakınız: Marwah ve Klein (1998); Sun (1998); Ramirez (2000); Jackman (1982); De Mello (1999); Teboul ve Mouslier (2001).